Poliisiylitarkastaja Janne Paavola

Eduskunnan hallintovaliokunta
HaV@eduskunta.fi

Poliisihallituksen asiantuntijalausunto hallintovaliokunnalle Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomuksesta vuodelta 2018

Asia

Eduskunnan hallintovaliokunta on pyytänyt Poliisihallitukselta lausuntoa asiassa K11/2019, joka koskee Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomusta vuodelta 2018.

Oikeusasiamiehen tehtävänä on eduskunnan valitsemana ylimpänä laillisuusvalvojana valvoa, että julkista tehtävää hoitavat noudattavat lakia, täyttävät velvollisuutensa ja toteuttavat toiminnassaan perus- ja ihmisoikeuksia. Oikeusasiamiehen valvontavaltaan kuuluvat tuomioistuimet, viranomaiset ja virkamiehet sekä muut julkista tehtävää hoitavat henkilöt ja yhteisöt.

Oikeusasiamiehen toiminnan tavoitteena on mm. varmistaa, että eri hallinnonalojen omat oikeusturvajärjestelmät ja sisäiset valvontamekanismit toimivat asianmukaisesti. Oikeusasiamies antaa vuosittain eduskunnalle toimintakertomuksen, jossa hän arvioi havaintojensa pohjalta myös lainkäytön tilaa ja lainsäädännössä havaitsemiaan puutteita. Oikeusasiamiehen keskeinen tehtävä ja toimintamuoto on kanteluiden tutkinta. Lisäksi oikeusasiamies tekee tarkastuksia virastoissa ja laitoksissa.

Oikeusasiamiehen valvonnan alle kuuluu laaja kirjo eri viranomaisia eri hallinnon aloilla. Muiden viranomaisten ohella poliisihallinto tekee tiivistä yhteistyötä oikeusasiamiehen kanssa niin kanteluiden kuin tarkastustenkin muodossa.

Poliisihallituksen asiantuntijalausunto

Oikeusasiamiehen vuosikertomuksessa vuoden 2018 laillisuusvalvontatoimintaa on esitelty eri näkökulmista, kuten eri perus- ja ihmisoikeuksien näkökulmasta ja asiaryhmittäin. Poliisia koskevia huomioita on useammassa eri kohdassa kertomusta. Seuraavassa Poliisihallitus nostaa esiin joitain keskeisiä huomioita kertomuksen poliisia koskevista havainnoista.

<u>Oikeusasiamiehen toimenpiteitä koskevat tilastot s.40</u>

Vuonna 2018 oikeusasiamiehen kansliaan saapui yhteensä 5594 kantelua. Kaikista vuonna 2018 ratkaistuista kanteluista ja omista aloitteista 804 eli noin 15 prosenttia johti oikeusasiamiehen toimenpiteeseen. Poliisia koskevia kanteluita oli vuonna 2018 yhteensä 626 kappaletta, joista toimenpiteitä

aiheutti 80 kantelua (12,8 prosenttia). Poliisihallitus toteaa olevan positiivista, että vaikka poliisin toiminnasta kannellaan oikeusasiamiehelle sosiaalihuollon jälkeen toiseksi eniten, niin kantelut aiheuttavat kuitenkin keskimääräistä harvemmin oikeusasiamiehen toimenpiteitä.

Poliisiin kohdistuva laillisuusvalvonta s. 153-165

Oikeusasiamiehen kertomuksen poliisia koskevassa osiossa 4.3 on käsitelty mm. paljon julkisuudessakin esillä olleita poliisin toimintaympäristöön ja sen muutokseen liittyviä seikkoja. Esiin on nostettu erityisesti poliisin resurssit ja niiden suuntaaminen, poliisien lukumäärä, uudenlaiset turvallisuuteen liittyvät uhkatekijät sekä poliisin tehtävien sisältö. Poliisihallitus pitää esiin nostettuja seikkoja tärkeinä ja sellaisina, joista tulisi käydä perusteellista yhteiskunnallista keskustelua.

Poliisihallitus toteaa olevan positiivista, että oikeusasiamiehen laillisuusvalvonnassa ei ole tullut ilmi mitään räikeitä väärinkäytöksi poliisin osalta ja suurin osa kanteluratkaisujen toimenpiteistä on lieviä. Oikeusasiamies antoi vuonna 2018 poliisia koskevissa ratkaisuissaan, joita oli yhteensä 80 kpl, kolme huomautusta, 64 käsityksen ilmaisua, 2 hyvitysehdotusta ja 5 asiaa siirrettiin Valtakunnansyyttäjänvirastoon esitutkinnan tarpeen arvioimiseksi. Oikeusasiamies toteaa kertomuksessaan, että kantelujen määristä tai kanteluratkaisuista ei kuitenkaan voi tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä poliisitoiminnan tilasta. Tulee ottaa huomioon, että erilaisia poliisitoimenpiteitä tehdään päivittäin tuhansia. Kantelut ovat niistä vain hyvin pieni ja valikoitu otos. Poliisihallitus toteaa yhtenevästi oikeusasiamiehen kanssa, että kansalaisten kantelualttiuteen vaikuttaa todennäköisesti myös poliisitoiminnan saama runsas huomio mediassa.

Kanteluiden ohella tärkeä osa oikeusasiamiehen laillisuusvalvontaa ovat erilaiset tarkastukset, joita tehtiin vuonna 2018 poliisikohteisiin 19 kappaletta. Keskeinen kohde olivat poliisivankilat. Poliisihallitus toteaa, että oikeusasiamiehen tarkastuksilla tekemien havaintojen perusteella poliisivankiloiden olosuhteita kehitetään jatkuvasti poliisihallinnon toimesta.

Se, että kantelut johtavat suhteellisen harvoin toimenpiteisiin johtuu Poliisihallituksen näkemyksen mukaan siitä, että poliisin oma sisäinen laillisuusvalvonta on pitkälle kehittynyttä ja suunnitelmallista. Tämän lisäksi poliisitoiminnan laillisuutta valvovat oikeusasiamiehen ohella Valtioneuvoston oikeuskansleri, sisäministeriö sekä useat erityisvaltuutetut omalla toimialallaan.

Poliisin sisäisen laillisuusvalvonta

Viranomaisen sisäisen laillisuusvalvonnan oikeusperuste tulee perustuslain (731/1999) oikeusvaltioperiaatetta (2 § 3 momentti), oikeusturvaa (21 §) ja perusoikeuksien turvaamista (22 §) koskevista oikeusohjeista.

Sisäministeriön tehtävänä on perustuslain 68 § 1 momentin mukaisesti vastata poliisin osalta hallinnon asianmukaisesta toiminnasta. Poliisitoiminnan valvonnan konkreettinen peruste löytyy poliisin hallinnosta annetun lain (110/1992) 4 § 2 momentin 1 kohdasta, jonka mukaan Poliisihallituksen tehtävänä on sisäministeriön ohjauksen mukaisesti suunnitella, kehittää, johtaa

ja valvoa poliisitoimintaa ja sen tukitoimintoja alaistensa poliisiyksiköiden osalta.

Sisäministeriön laillisuusvalvontaohjeessa on määritelty laillisuusvalvonnan tehtävät ja vastuut sisäministeriön hallinnonalalla. Jokainen sisäministeriön hallinnonalan virasto vastaa omasta laillisuusvalvonnastaan ja sen järjestämisestä. Viraston johto vastaa siitä, että sisäinen laillisuusvalvonta on järjestetty tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti. Sisäinen laillisuusvalvonta tulee järjestää viraston toiminnan laadun ja laajuuden edellyttämällä tavalla siten, että esimiesten toteuttaman laillisuusvalvonnan lisäksi virastoissa käytetään tarvittaessa erillistä valvontatoimintoa. Valvontatoiminnon tulee toimia viranomaisen toimintayksiköihin nähden mahdollisimman riippumattomasti ja puolueettomasti viranomaisen ylimmän johdon välittömässä ohjauksessa.

Poliisissa laillisuusvalvonnan rakenteet on luotu Poliisihallituksen laillisuusvalvontaohjeella. Ohjeen mukaan poliisin ylijohtona toimiva Poliisihallitus vastaa ohjaavana, johtavana ja valvovana yksikkönä poliisin laillisuusvalvonnan asianmukaisesta järjestämisestä valtakunnallisesti. Poliisiyksikön päällikkö puolestaan vastaa laillisuusvalvonnan järjestämisestä ja sen resursoinnista poliisiyksikössään. Suoraan poliisiyksikön päällikön alaisuudessa toimiva oikeusyksikkö puolestaan vastaa poliisiyksikön laillisuusvalvonnan suunnittelusta ja toteutuksesta yksikössä.

Poliisihallituksen esikunnan laillisuusvalvonta vastaa poliisin laillisuusvalvonnan asianmukaisesta järjestämisestä valtakunnallisesti koko poliisissa. Sen tehtävänä on kehittää laillisuusvalvontaa, suorittaa laillisuustarkastuksia poliisiyksiköissä, suorittaa oma-aloitteista valvontaa, ratkaista kanteluja, toimia valtion edustajana oikeudenkäynneissä, hankkia selvityksiä ja antaa lausuntoja ylimmille laillisuusvalvojille niille tehtyjen kantelujen johdosta, sekä antaa lausuntoja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimelle sille tehtyjen valitusten johdosta.

Poliisiyksiköihin kohdistuvien laillisuustarkastusten osalta Poliisihallitus toteaa, että kukin poliisiyksikkö tarkastetaan vuosittain ennalta vahvistetun tarkastussuunnitelman mukaan. Tarkastussuunnitelmassa on ilmoitettu Poliisihallituksen vuosittaisen tarkastuksen painopistealueet, jotka huomioon ottaen kukin poliisiyksikkö suunnittelee omat laillisuustarkastuksensa. Vuonna 2018 Poliisihallituksen painopistealueita olivat mm. rekistereiden käyttö ja valvonta, esitutkinnan järjestäminen, maasta poistamispäätösten toimeenpano sekä vapautensa menettäneiden oikeusturva. Laillisuusvalvontatarkastuksilla tehdyt havainnot saatetaan poliisiyksikön tietoon ja niiden aiheuttamien toimenpiteiden toteutumista seurataan järjestelmällisesti.

Kanteluratkaisujen osalta Poliisihallitus toteaa, että poliisin toiminnasta tehtiin Poliisihallitukselle vuonna 2018 yhteensä 470 kantelua tai muuta poliisin toimintaa arvostelevaa kirjoitusta, jotka käsiteltiin Poliisihallituksen laillisuusvalvonnassa tai siirrettiin kyseisen poliisiyksikön käsiteltäväksi. Poliisihallitus käsittelee itse periaatteellisesti merkittäviä asioita, useampaa poliisiyksikköä, poliisiyksiköiden johtoa tai oikeusyksiköitä taikka Poliisihallituksen omaa henkilöstöä koskevat kantelut.

Lopuksi

Poliisihallitus toteaa lopuksi, että ylimpien laillisuusvalvojien poliisiin kohdistamalla valvonnalla on positiivinen vaikutus poliisitoiminnan kehittämisen näkökulmasta ja yhteistyö oikeusasiamiehen kanssa on koettu hyväksi ja merkitykselliseksi. Poliisihallinnossa on ryhdytty korjaaviin toimenpiteisiin kaikkien oikeusasiamiehen ratkaisutoiminnassa havainnoimien epäkohtien suhteen, mikä on oikeusasiamiehen vuosikertomuksen tapausselostusten yhteydessäkin todettu.

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 17.09.2019 klo 13:30. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.